LAUSUNTO

HE 217/2022 vp
LA 57/2021 vp
LA 91/2020 vp

Rajavartiolaitoksen esikunta
Oikeudellinen osasto
Rajaturvallisuusasiantuntija
Kari Kettunen

3.1.2023

Eduskunnan lakivaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI PAKKOKEINOLAIN JA ESITUTKINTALAIN MUUTTAMISESTA SEKÄ NIIHIN LIITTYVIKSI LAEKSI

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Rajavartiolaitokselta kirjallista asiantuntijalausuntoa kokoukseensa 10.1.2023 otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä sekä siihen liittyvistä lakialoitteista LA 57/2021 vp ja LA 91/2020 vp. Rajavartiolaitoksen esikunta lausuu asiaa seuraavaa:

Rajavartiolaitoksen esikunta pitää hallituksen esitystä ja sen tavoitteita oman toimialansa osalta kannatettavana. Rajavartiolaitos on saanut osallistua oikeusministeriön asettamaan pakkokeinolain muutostarpeita arvioivaan työryhmään sekä rikosprosessin tehostamista arvioivaan työryhmään. Rajavartiolaitoksen asian valmistelun aikana esittämät näkemykset ovat tulleet hyvin huomioiduiksi. Esityksessä ehdotetaan muun ohella eräitä tarpeellisia muutoksia rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin (108/2018).

Esityksessä ehdotetaan pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 14 §:n 4 momenttiin lisättäväksi poliisille, Tullille ja Rajavartiolaitokselle oikeus peiteltyyn tiedonhankintaan tietoverkossa. Rajavartiolaitoksen esikunta pitää ehdotettavaa toimivaltuutta erittäin tarpeellisena ja perusteltuna. Digitalisoituvassa yhteiskunnassa myös rikollinen toiminta on siirtynyt ja siirtyy kiihtyvällä vauhdilla tietoverkkoihin. Ehdotettu toimivaltuus tehostaa Rajavartiolaitoksen mahdollisuuksia puuttua tietoverkoissa toteutettuihin rikoksiin, mutta edesauttaa myös reaalimaailmassa tehtyjen rikosten selvittämistä tietoverkkojen avulla.

Rajavartiolaitoksen esikunta toteaa, että hallituksen esityksessä ehdotetut pakkokeinolain muutokset edellyttävät myös salaisia tiedonhankintakeinoja koskevien säännösten muutoksia tiedonhankintaa koskeviin eri lakeihin, jotta sääntely olisi myös näiltä osin kokonaisuutena mahdollisimman johdonmukainen. Sisäministeriö on valmistellut edellä mainitut tarvittavat muutokset ainoastaan poliisin osalta hallituksen esityksellä HE 275/2022 vp laiksi poliisilain muuttamisesta. Kyseisten lakimuutosten on tarkoitus tulla voimaan yhtä aikaa eduskunnan käsittelyssä olevasta hallituksen esityksestä johtuvien pakkokeinolain muutosten kanssa. Rajavartiolaitoksen osalta salaisista tiedonhankintakeinoista säädetään rikostorjunnasta

Rajavartiolaitoksessa annetun lain 3 luvussa. Koska hallituksen esityksessä HE 275/2022 vp ei ole huomioitu rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain vastaavia muutostarpeita, valmistelee sisäministeriön rajavartio-osasto tarvittavat muutokset Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalakiin. Tämä hallituksen esitys on tarkoitus valmistella siten, että se voitaisiin antaa eduskunnalle viimeistään syysistuntokaudella 2023. Rajavartiolaitosta koskevat lainsäädännön muutokset pyritään toteuttamaan siten, että lainsäädännön erilaisuudesta aiheutuvat haasteet jäisivät mahdollisimman pieniksi.

Se, että Rajavartiolaitoksen vastaavat säädösmuutokset eivät toteudu pakkokeinolain ja poliisilain muutosten kanssa samalla aikataululla, aiheuttaa osin käytännön haasteita. Salaisten pakkokeinojen käyttöön Rajavartiolaitoksen suorittamassa esitutkinnassa sovelletaan pakkokeinolain 10 lukua Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 4 luvussa säädetyin poikkeuksin. Siten esitettyjen pakkokeinolain muutosten tultua voimaan uudet säännökset koskevat myös soveltuvin osin Rajavartiolaitosta. Sen sijaan poliisilain muutosten tultua voimaan poliisin salaisista tiedonhankintakeinoista säädettäisiin tietyiltä osin eri tavalla kuin Rajavartiolaitoksessa tai Tullissa. Käytännössä esimerkiksi televalvontaan tai tekniseen laitetarkkailuun liittyvät toimenpiteet ja vaatimukset olisivat osin eri viranomaisessa erilaisia. Välivaiheessa salaisten pakkokeinojen osalta Rajavartiolaitoksessa noudatetaan uutta lainsäädäntöä ja vastaavien salaisten tiedonhankintakeinojen osalta nykyisellään voimassa olevaa lainsäädäntöä. Lainsäädännön eroavaisuudet on huomioitava oman toiminnan lisäksi myös esitutkintaviranomaisten yhteistoiminnassa ja koulutuksissa.

Esityksessä ehdotetaan myös oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 17 luvun 24 §:n ja esitutkintalain (805/2011) 9 luvun 4 §:n muuttamista esitutkinnassa tallennetun kuulustelun hyödyntämisen laajentamiseksi koskemaan ihmiskaupparikosten ja sen lähirikosten asianomistajia. Rajavartiolaitoksen esikunta pitää ehdotusta tärkeänä ja tarpeellisena erityisen haavoittuvassa asemassa olevien uhrien suojelemiseksi sekä heidän aseman parantamiseksi rikosprosessissa.

Rajavartiolaitoksen esikunta toteaa, että sillä ei ole toimialansa osalta erityistä lausuttavaa käsiteltävänä olevista lakialoitteista LA 57/2021 vp ja LA 91/2020 vp.